

Sygn. akt I PK 621/02

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 kwietnia 2004 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jadwiga Skibińska-Adamowicz (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Katarzyna Gonera

SSN Zbigniew Hajn

Protokolant Halina Kurek

w sprawie z powództwa Z. D.

przeciwko PKP SA Zakładowi Przewozów Pasażerskich w O. w likwidacji
o odprawę pieniężną,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 15 kwietnia 2004 r.,

kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w O.

z dnia 26 września 2002 r.,

- 1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że zmienia wyrok
Sądu Rejonowego - Sądu Pracy w O. z dnia 23 lipca 2002 r. w
ten sposób, że oddala powództwo.**
- 2. nie obciąża powódki obowiązkiem zwrotu stronie pozwanej
kosztów postępowania w sprawie.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w O. wyrokiem z dnia 26 września 2002 r. oddalił apelację strony pozwanej PKP S.A. – Zakładu Przewozów Pasażerskich w O. od wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w O. z dnia 23 lipca 2002 r., którym Sąd ten zasądził od strony pozwanej na rzecz powódki Z.D. kwotę 18.631,98 zł z odsetkami ustawowymi tytułem różnicy między jednorazową odprawą pieniężną przewidzianą w art. 48 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” (Dz. U. Nr 84, poz. 948 ze zm.) a sumą odprawy wypłaconej powódce na podstawie ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o tzw. zwolnieniach grupowych i rekompensaty przysługującej z Paktu Gwarancji Pracowniczych.

Sąd Okręgowy przyjął jako własne ustalenia Sądu Rejonowego. Wynikało z nich, że w dniu 30 kwietnia 2000 r. pozwany pracodawca rozwiązał z powódką – po uprzednim wypowiedzeniu – umowę o pracę z przyczyn ekonomicznych i z uwagi na konieczność zmniejszenia zatrudnienia. W związku z tym rozwiązaniem powódka otrzymała odprawę z ustawy o tzw. zwolnieniach grupowych oraz rekompensatę pieniężną przewidzianą w Pakcie Gwarancji Pracowniczych. W chwili rozwiązania umowy powódka nie spełniała warunków umożliwiających uzyskanie prawa do emerytury, urlopu kolejowego lub świadczenia przedemerytalnego. Sąd Okręgowy podzielił również stanowisko prawne Sądu pierwszej instancji. Stwierdził, że wprawdzie ustawa z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” weszła w życie z dniem 27 października 2000 r., to jej art. 48 stosuje się do wszystkich pracowników PKP, z którymi w latach 2000-2002 nastąpiło rozwiązanie stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Z treści wymienionego przepisu wynika bowiem jednoznacznie, że intencją ustawodawcy było objęcie regulacją ustawową wszystkich pracowników, z którymi rozwiązanie stosunków pracy nastąpiło począwszy od dnia 1 stycznia 2000 r. Poza tym w art. 48 ustawy ustawodawca posłużył się zwrotem „nastąpiło”, który w połączeniu z okresem 2000-2002 wskazuje czas przeszły. Gdyby zamiar

ustawodawcy był inny, odnoszący się do przyszłych zdarzeń, to użyłby zwrotu: „nastąpi rozwiązanie”. Ponadto wykładnia systemowa także przemawia za stosowaniem ustawy do zdarzeń sprzed jej wejścia w życie, gdyż w niektórych wypadkach (np. w art. 3) przewiduje, że pewne jej rozwiązania zaczną obowiązywać po wejściu w życie ustawy. Sąd Okręgowy stwierdził również, że przyjętym sposobom wykładni nie sprzeciwia się art. 3 k.c., który stanowi, że ustawa nie ma mocy wstecznej, chyba że wynika to z jej brzmienia lub celu. Gdy chodzi o art. 48 ustawy, to jego brzmienie „nie nasuwa wątpliwości co do jego retroaktywnego skutku, co pozwala odzwierciedlić rzeczywistą wolę ustawodawcy”.

Z przytoczonych względów Sąd Okręgowy uznał, że powstały podstawy do zmiany wyroku Sądu Rejonowego oddalającego powództwo przez zasądzenie na rzecz powódki odprawy pieniężnej pomniejszonej o dotychczas wypłacone świadczenia, zgodnie z art. 50 ust. 3 ustawy.

Od powyższego wyroku w części uwzględniającej powództwo (18.631,98 zł) strona pozwana złożyła kasację, w której wniosła o zmianę tego wyroku przez oddalenie roszczenia powódki wraz z zasądzeniem od powódki zwrotu kosztów procesu. Podstawę kasacji stanowił zarzut naruszenia prawa materialnego, tj. art. 3 k.c. oraz art. 48 i art. 49 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” wskutek błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania tych przepisów.

Zdaniem strony pozwanej, na rzecz stanowiska Sądu Okręgowego w żadnym razie nie przemawiają wnioski wypływające z art. 3 k.c. Odstępstwo od generalnej zasady „*lex retro non agit*” może mieć bowiem miejsce tylko wyjątkowo i to z bardzo ważnych powodów oraz zawsze powinno wynikać z treści samej ustawy. Przepisy przejściowe zawarte w ustawie z dnia 8 września 2000 r. nie regulują takiej sytuacji, jaka występuje w przedmiotowej sprawie, natomiast art. 48 ustawy jest adresowany wyraźnie do pracowników PKP i nie ma zastosowania do powoda, który w dniu wejścia w życie ustawy nie posiadał już statusu pracownika. Poza tym w samej ustawie występują różnice terminologiczne, gdyż np. art. 58 ustawy mówi o osobach zwolnionych z PKP „przed dniem 1 stycznia 2001 r.”

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest zasadna.

Przepisy art. 48 i art. 49 ustawy przewidują prawo do jednorazowej odprawy pieniężnej dla pracowników, z którymi rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło „w latach 200-2002” z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Tego rodzaju ujęcie przepisu mogłoby oznaczać, że chodzi w nim o okres od 1 stycznia 2000 r. do 31 grudnia 2002 r. Jednak na podstawie samego sformułowania dotyczącego okresu, w którym doszło do zwolnienia pracownika, („w latach 2000-2002”), nie można budować wniosku, że przepisy art. 48 i art. 49 ustawy mają zastosowanie także do zdarzeń zaistniałych przed dniem wejścia w życie ustawy. Przede wszystkim bowiem z art. 83 ustawy wynika, że wchodzi ona w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia, z wyrażnie określonymi wyjątkami, które nie obejmują jej art. 48 i art. 49. Jednocześnie brak jest w ustawie przepisów przejściowych, które pozwoliłyby stosować art. 48 i art. 49 do zdarzeń zaistniałych przed 27 października 2000 r., tj. przed wejściem w życie ustawy. Tak więc logiczny i uzasadniony wydaje się być wniosek, że ustawodawcy chodziło o rozwiązania stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy dokonane począwszy od dnia 27 października 2000 r. Za powyższym rozumieniem intencji ustawodawcy przemawiają również wnioski wynikające z zasady niedziałania prawa wstecz. Przepis art. 3 k.c., który tę zasadę wyraża, stanowi, że ustawa nie ma mocy wstecznej, chyba że to wynika z jej brzmienia lub celu. Oznacza to, że akt prawny wchodzi w życie z dniem jego ogłoszenia. Co prawda, w przepisach wprowadzających może być oznaczona inna data wejścia w życie całego aktu prawnego lub poszczególnych jego przepisów, lecz problem wstecznego działania prawa mógłby powstać dopiero wówczas, gdyby ustawa określiła wcześniejszą datę swego obowiązywania niż data publikacji. Tego rodzaju sytuacja nie występuje jednak w ustawie z dnia 8 września 2000 r. Treść art. 83 jest bowiem jednoznaczna. Tym samym rozważania nad brzmieniem i celem ustawy w płaszczyźnie wstecznego działania jej niektórych przepisów są zbędne.

Poruszone zagadnienia były przedmiotem rozważań składu powiększonego Sądu Najwyższego, który w uchwale z dnia 14 stycznia 2004 r., III PZP 11/03, wyjaśnił, że: „prawo do jednorazowej odprawy pieniężnej określonej w art. 48 i art.

49 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” (Dz. U. Nr 84, poz. 948 ze zm.) przysługuje tylko pracownikom, z którym rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło po wejściu w życie ustawy”.

Sąd Najwyższy w składzie podejmującym powyższą uchwałę podkreślił również, że zwolnienia z przyczyn ekonomicznych następowały w PKP także przed wejściem w życie ustawy, a zatem bez związku z komercjalizacją i prywatyzacją, choć w związku z podzielonym na etapy programem restrukturyzacji Polskich Kolei Państwowych jako przedsiębiorstwa państwowego. Świadczą o tym choćby kolejne pakiety gwarancji pracowniczych, w tym także ostatni – z dnia 19 marca 1998 r. Pakt ten kształtował uprawnienia pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy korzystniej niż przepisy powszechnie obowiązujące, wprowadzając między innymi dodatkowe świadczenie – rekompensatę pieniężną. Obowiązywał on do 26 października 2000 r., tj. do dnia poprzedzającego wejście ustawy w życie. Logicznie i funkcjonalnie rzecz biorąc, przepisy ustawy zastępują jego postanowienia w przedmiocie preferencyjnego ukształtowania prawa do świadczeń z tytułu rozwiązywania stosunków pracy z przyczyn dotyczących pracodawcy. Stanowi to istotny argument przeciwko nadawaniu art. 48 i art. 49, jak też innym przepisom rozdziału 8 ustawy „mocy wstecznej”. Ponadto objęcie tą regulacją pracowników, z którymi stosunki pracy zostały rozwiązane przed rozpoczęciem komercjalizacji, między 1 stycznia a 26 października 2000 r., pominięcie zaś wszystkich tych, z którymi stosunki pracy zostały rozwiązane z takich samych przyczyn przed 1 stycznia 2000 r., można by zakwestionować w aspekcie zasady równego traktowania pracowników. Wreszcie Sąd Najwyższy podejmujący uchwałę stwierdził, że problemy występujące na tle wykładni art. 48 i art. 49 ustawy wymagają uwzględnienia art. 216 Konstytucji. Zgodnie z tym przepisem „środki finansowe na cele publiczne są gromadzone i wydatkowane w sposób określony w ustawie”. Tego rodzaju postanowienie wymaga więc ścisłej, restryktywnej wykładni przepisów ustawy z dnia 8 września 2000 r., ograniczającej dodatkowe uprawnienia pracowników tylko do świadczeń wyraźnie wynikających z tej ustawy.

Sąd Najwyższy rozpoznający sprawę powódek nie znalazł podstaw do odstąpienia od stanowiska zajętego przez skład powiększony Sądu Najwyższego w przytoczonej uchwale i powtórzył w uzasadnieniu wyroku przyjętą przezeń argumentację jako pełną i przekonywającą. W konsekwencji kasacja zarzucająca naruszenie prawa materialnego (art. 48 i art. 49 ustawy oraz art. 3 k.c.), wymagała uwzględnienia.

Z tych przyczyn i stosownie do art. 393¹⁵ k.p.c. Sąd Najwyższy zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zmienił również poprzedzający go wyrok Sądu Rejonowego i oddalił powództwo.